

Srebrenica overleven

Leesexemplaar

HASAN HASANOVIĆ

Srebrenica overleven

Vertaald door Freddy Cloet

Met een voorwoord van
Marjan Verplancke
Christophe Busch
& Dirk Mulder

Polis

Inhoud

Voorwoord **7**

Srebrenica – Ik overleefde de genocide **13**

- 1 Vóór de oorlog – de gelukkige tijd **17**
- 2 Er broeit oorlog **35**
- 3 Het begin van de oorlog –
verhuizing naar Srebrenica **43**
- 4 Het leven in Srebrenica **51**
- 5 De ellende houdt niet op **61**
- 6 Aankomst van de VN **75**
- 7 Het leven onder VN-bescherming **89**
- 8 De val van Srebrenica **109**
- 9 De dodenmars **113**
- 10 Vrijheid **125**
- 11 Ons leven als vluchteling blijft duren **135**
- 12 Na het Vredesverdrag van Dayton: 1995 **141**
- 13 Terug naar Srebrenica **155**
- 14 Ze ontkennen alles **163**

Verantwoording **167**

Voorwoord

Husein Hasanović wordt geboren in 1975 in wat toen nog Joegoslavië was. Hij is amper twintig als de burgeroorlogen en de etnische zuiveringen in de Balkan een absoluut dieptepunt bereiken. Tijdens de val van Srebrenica in 1995 komt hij in ‘de colonne’ terecht. Hij is een van de 15.000 jongens en mannen die het zogenaamde ‘VN-veilig gebied’ ontvluchten en zich een weg banen door de bossen, door kogelregens en hinderlagen heen. Richting Tuzla willen ze, naar de vrije zone. Deze mannen hebben begrepen dat Mladić hen niet zal sparen en dat ze niet meer hoeven te rekenen op de beloofde VN-bescherming.

De twintigjarige Husein zal nooit in Tuzla aankomen. Tot vandaag weet niemand hoe

of waar hij precies omkwam. Stierf hij met zijn vader naast zich? Stierf hij alleen? Wat van hem rest, vinden onderzoekers van het ICTY in een massagraf. Zijn tweelingbroer Hasan, die de dodenmars wel overleefde, kan in 2005 – eindelijk – zijn beenderen toevertrouwen aan een van de graven op de uitgestrekte begraafplaats in Potočari. Witte grafstenen, zover het oog reikt. Husein zou dat jaar dertig geworden zijn.

Wij ontmoetten Hasan Hasanović voor het eerst in het Srebrenica-Potočari Memorial Centre vlak bij het desolate stadje Srebrenica. Hasan is er curator en gids maar vooral ooggetuige. Zijn zachte blik, zijn levendige stem, zijn gesticulerende handen voeren ons mee naar die vreselijke zomer van 1995 wanneer hij in die colonne niet alleen zijn tweelingbroer kwijtraakt, maar ook zijn vader en zijn oom. Hij vindt de balans tussen afstand en betrokkenheid, en wisselt een zakelijk verslag van de feiten af met beeldende anekdotes. Wanneer we uren later afscheid nemen van Hassan, zijn

VOORWOORD

we opgelucht te vernemen dat zijn verhaal al in het Engels werd uitgebracht. Daar en dan groeit het plan om zijn verhaal ook te ontsluiten voor het Nederlandstalige publiek. Het resultaat heeft u in handen, met bijzondere dank aan onze vertaler Freddy Cloet.

Hasan is geen professionele schrijver. Zijn taal is haast kinderlijk eenvoudig, zonder opsmuk, zonder pretentie. De gebeurtenissen vloeien uit zijn pen zoals hij ze voor zich ziet. Geen woord is overbodig. Maar door die korte, staccato zinnen, geeft Hasan de lezer wel een onthutsende inkijk in wat Gregory Stanton de tien stappen van een genocide noemt. Het opdelen in groepen, het wij-zij-denken, het sluipende nationalisme, het groeiende wantrouwen tussen vroegere vrienden en burenen, het losbreken van de oorlog, de ellendige vlucht, de krankzinnige chaos van de genocide, het gebrek aan erkenning door de verantwoordelijken én de oorverdovende stilte van de internationale gemeenschap.

Hasans relaas heeft de onmiskenbare kracht van mondelinge geschiedenis. Een getuigenis doet iets waarin de klassieke historiografie tekortschiet: het geeft de geschiedenis een gezicht. Natuurlijk gaat het om een egodocument met – per definitie – een subjectieve insteek. Een getuigenis staat sterker als gedegen historisch onderzoek daarbij context biedt. Wie met dit boek in de klas aan de slag wil, kan zo bijvoorbeeld feitelijke informatie vinden in de BBC-reeks *The Death of Yugoslavia* of in het boek *De Holocaust en andere genociden* van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD).

Hasans verhaal is niet alleen een bron voor inzicht en empathie, maar moet ook gelezen worden als een manifest. Het is een dringende oproep tot erkenning. Een duidelijke schuldbekentenis door daders en internationale medeplichtigen, weloverwogen *memory politics* en een grondig, meerstemmig geschiedenisonderricht zijn voor hem voorwaarden om deze reusachtige tragedie te kunnen verwerken.

VOORWOORD

Het lijken eveneens voorwaarden om de interetnische polarisatie die de hele Balkan tot vandaag verscheurt in te dijken. Laat ons dit soort verhalen naar waarde schatten om zonder gevoelens van haat of wraak te begrijpen waartoe het afwijzen van ‘de ander’ kan leiden.

Marjan Verplancke,
hoofd publiekswerking
Kazerne Dossin

—

Christophe Busch,
algemeen directeur
Kazerne Dossin

Dirk Mulder,
directeur Herinneringscentrum
Kamp Westerbork

Srebrenica – Ik overleefde de genocide

Ik was samen met mijn tweelingbroer Husein, mijn vader Aziz en mijn oom Hasan. Om te kunnen overleven moesten we aansluiten bij ‘de colonne’. Dat wisten we zeker. Zover het oog reikte zag je rijen mannen – van tieners tot bejaarden. We sloten aan bij een rij en dachten meteen te vertrekken naar Tuzla, een vrij gebied. Mijn oom zei dat je het beste in het midden van de colonne kon blijven, dat was veiliger. Terwijl we een plaats zochten hoorde ik plotseling gedonder van zware wapens. Er ontstond commotie en paniek, want iedereen zocht dekking. Ik kon zelf ook niets anders verzinnen dan mee te gaan in het chaotische gedrang. Iets

in mij zei me dat ik ook moest duwen en trekken, in de hoop te kunnen overleven. Maar toen realiseerde ik me dat ik mijn vader en mijn broer uit het oog verloren was. Ik wilde ophouden met dringen en hen gaan zoeken, maar ik wist dat dit mijn dood zou kunnen betekenen. Dus bleef ik maar lopen. Ik liep met talloze anderen het bos in, een tocht vol verschrikkingen tegemoet, maar uiteindelijk ook de vrijheid.

Tot op vandaag kan ik nauwelijks geloven dat ik één deeltje van 'de colonne' was. Elke dag nog vraag ik me af waar ik de kracht vandaan haalde. Als je zo'n situatie meemaakt, waarin elke stap een kwestie van leven en dood kan zijn, dan werkt je geest simpelweg anders. Die ervaringen blijven mij bij. Altijd en voor altijd, van opstaan tot slapengaan. Nooit zal ik die gedachten kwijtraken. Husein en Aziz, mijn vader. Je vraagt je af hoe ze gedood werden, of ze gemarteld werden en hoelang het duurde voor ze dood waren. Die pijn is haast niet te verdragen.

VOORWOORD

Wat hieronder volgt is mijn verhaal, het verhaal van een dorpsjongen die de genocide van Srebrenica overleefde.

Hasan Hasanović

